Podnebne spremembe ne poznajo meja

- Recept za katastrofo: rekordno visoke temperature ob rekordni suši
- Kakšne bodo posledice za zdravje
- Preživele živali se zdaj borijo za hrano ... in preživetje
- Tudi Slovenija bo v prihodnosti vse bolj požarno ogrožena

Tekst: **Jerca Zajc Šušteršič**

Foto: Shutterstock

Najmanjša celina na svetu je zaradi najbolj obsežnih požarov v svoji zgodovini že tedne v središču pozornosti svetovne javnosti. V plamenih je zlasti njen jugovzhod, a ogenj neusmiljeno pustoši po vsem kontinentu, pa se je poletje šele začelo. Že do sredine januarja je zgorelo krepko čez deset milijonov hektarjev površin – za primerjavo, to je območje, veliko več kot pet Slovenij. Škodo je za zdaj nemogoče oceniti, a jasno je, da gre za eno od največjih katastrof v sodobni zgodovini celine, sicer vajene požarov.

V Avstraliji smo v zadnjih tednih priča apokaliptičnim prizorom težko predstavljivih razsežnosti. Ogenj golta vse pred seboj, v plamenih izginjajo celotne vasi in kraji. Nevarno se približuje večjim mestom, kot so Sydney, Canberra, Melbourne, Brisbane, Adelajda, Perth ... V velikem delu države jasnega neba ni videti že tedne. Prav nasprotno, tudi v krajih, ki so več deset kilometrov oddaljeni od požarov, nebo dobesedno žari, gost dim se vali čez celotna območja, vidljivost je zmanjšana na vsega nekaj metrov, v stavbah se sprožajo avtomatski dimni alarmi, dim iz Avstralije pa so že zaznali celo v 12.000 kilometrov oddaljenih Čilu in Argentini.
O tem, kakšne bodo posledice za zdravje ljudi, se ne govori prav veliko, jasno pa je, da strupeni dim zastruplja človeka, povzroča raka ter kronične bolezni pljuč in srca. Vrednosti indeksa kakovosti zraka so se v začetku januarja povzpele tudi do 1400, zdravju nevarne so vse vrednosti nad 200.

Katastrofalna požarna sezona 2019/2020

Gozdni požari so v poletnem obdobju, to je od decembra do konca februarja, v Avstraliji nekaj običajnega, Avstralci jih razumejo kot del vročega poletnega vsakdana – razen seveda tisti, ki so v požarih neposredno prizadeti. Avstralija ima skozi zgodovino za seboj že vrsto zelo črnih dni. Zadnji tak je bila črna sobota, 7. februarja leta 2009, ko so hudi požari v državi Viktorija v enem samem dnevu vzeli kar 173 življenj, na tisoče ljudi je ostalo brez domov. Hudo je bilo tudi leta 2003, ko se je ogenj razširil celo v glavnem mestu Canberri in je zgorelo več tisoč stanovanj, poročali so o štirih mrtvih. Na pepelnično sredo, 16. februarja 1983, je ognjena stihija pustošila v državah Viktorija in Južna Avstralija – tragična bilanca: 75 mrtvih, več kot 2000 ranjenih ter skoraj 4000 pogorelih domov v zgolj enem dnevu. V požarih na celini je od leta 1851, odkar Avstralci natančno vodijo statistiko, pa do danes umrlo že več kot 800 ljudi. In na milijarde in milijarde živali. Gmotna škoda se prav tako šteje v milijardah, pa je vselej gorelo na zelo redko poseljenih območjih. Med letošnjo požarno sezono pa so vsaj del kalvarije prvič v takšnem obsegu začutili tudi na gosteje poseljenih območjih ter v središčih, kot je denimo Sydney.

Rekordno visoke temperature ob rekordni suši

Razlogov za tako hude požare je več in sovpadajo. Najprej so tu rekordno visoke temperature. Leta 2019 je bila temperatura v južnih območjih za 1,52 °C višja od dolgoletnega povprečja. Šest najbolj vročih dni v zgodovini Avstralije so namerili v decembru 2019, najvišja povprečna temperatura po celotnem kontinentu je bila decembra kar enajst dni več kot 40 °C – za primerjavo: med letoma 1910 in 2017 so imeli samo štirje dnevi povprečno temperaturo višjo od 40 stopinj. Samo štirje dnevi v 107 letih, v enem samem mesecu lanskega leta pa torej kar enajst! Rekordne temperature so zabeležili v številnih mestih, v Canberri 44 °C, v Adelajdi na južni obali 48 °C, v kraju Nullarbor v državi Južna Avstralija pa celo neverjetnih 49,9 °C, kar je tudi najvišja izmerjena decembrska temperatura kjer koli in kadar koli na Zemlji.
18. december 2019 bo šel v zgodovino kot najbolj vroč avstralski dan doslej, povprečna najvišja temperatura je bila 41,9 °C, kar je za celo stopinjo več od prejšnjega rekorda. Ob tem se zelo visoke temperature niso začele šele v začetku poletja, torej decembra, pač pa že v začetku pomladi, septembra 2019, ko so se že začeli tudi obsežnejši požari. A same rekordne temperature ne bi vodile v katastrofo, če jih ne bi spremljala rekordna suša. Leta 2019 je v Avstraliji padlo najmanj padavin v zgodovini meritev, kar za 40 odstotkov manj od dolgoletnega povprečja, ki je že tako nizko in znaša krepko pod 500 milimetrov na kvadratni meter. Za primerjavo: v Sloveniji le na skrajnem severovzhodu pade manj kot 900 mm padavin na kvadratni meter, v posameznih delih Avstralije pa padavin tako rekoč ni.
Dežja je bilo lani kar za enajst odstotkov manj kot leta 1902, ki je doslej imelo »sloves« najbolj sušnega avstralskega leta. Enega od vzrokov za takšno ekstremno vreme lahko, poleg podnebnih sprememb, za katere je odgovoren človek, po besedah strokovnjakov iščemo tudi v vremenskem pojavu, imenovanem dipol Indijskega oceana, ko se morska površina zahodne polovice oceana ogreje veliko bolj od vzhodne polovice, kar na območje zahodnega Indijskega oceana prinese več padavin, v Avstralijo in v Jugovzhodno Azijo pa veliko sušo in vročino. Ob tem so za večji del Avstralije za ta letni čas značilni tudi razmeroma močni vetrovi, ki samo prilivajo »olje na ogenj« oziroma ognju dovajajo kisik, kar ga dodatno razplamti in močno otežuje gašenje.

Po ocenah naj bi v požarih samo do konca lanskega leta poginilo okoli 480 milijonov divjih živali.
Foto: Shutterstock

Foto: Reuters

V požarih na celini je od leta 1851 pa do danes umrlo že več kot 800 ljudi. In na milijarde in milijarde živali. Gmotna škoda se prav tako šteje v milijardah, pa je vselej gorelo na zelo redko poseljenih območjih. Med letošnjo požarno sezono pa so vsaj del kalvarije prvič v takšnem obsegu začutili tudi na gosteje poseljenih območjih.

Pravega olajšanja (še) ni na obzorju

Raziskovalec meteorologije na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani dr. **Žiga Zaplotnik** kljub občasnemu nekajdnevnemu izboljšanju razmer ni optimističen: »Dokler ne bo kakšnega daljšega obdobja deževja, ki pa vsaj v južni Avstraliji, kjer divja največ požarov, običajno nastopi šele aprila, bodo razmere slabe. Recept za katastrofo so že vsi omenjeni dejavniki skupaj. Visoke temperature v kombinaciji s primanjkljajem padavin povzročijo sušo. Višje ko so namreč temperature, močnejše je izhlapevanje vode iz tal, iz rastlin. V preteklih desetih letih so bile povprečne letne temperature vedno nadpovprečno visoke, vendar je bilo dovolj padavin in do obsežnih požarov ni prišlo. Če so tla dovolj vlažna, potem niti namerni požigi tako hudih požarov ne bi mogli povzročiti. Zasledili smo lahko tudi trditve, da požari ustvarjajo lastno vreme. Izraz sicer morda ni preveč posrečen, drži pa, da obsežni požari povzročijo tudi pojav suhih neviht, ki s strelami in močnim vetrom lahko povzročijo nove požare ali še bolj razplamtijo tiste, ki že pustošijo. Ogenj namreč ogreva zrak, ta se zaradi vzgona dviguje, enako kot toplozračni balon. Pri hitrem dviganju se zrak razpenja in ohlaja, vodna para se utekočini in nastanejo oblačne kapljice. Pri tem faznem prehodu se sprosti toliko energije, da se zrak običajno še naprej dviga in t. i. pirokumulonimbusni oblak seže zelo visoko. Ob velikih požarih, ko se zrak močno pregreje in so vertikalna gibanja močna, lahko sežejo ti oblaki celo do stratosfere. Te nevihtne oblake spremljajo razelektritve in močan veter, padavine pa običajno v suhem ozračju pod spodnjim robom oblaka izhlapijo in ne dosežejo tal. Pod nevihtnimi vzgorniki lahko nastane tudi ognjeni tornado, kot smo v zadnjih tednih večkrat videli na televiziji ali družbenih omrežjih.« Raziskovalci z Univerze v Novem Južnem Walesu poročajo, da so ognjene nevihte najbolj nevarna in nepredvidljiva posledica požara grmičevja, ni jih mogoče omejiti ali nadzorovati. Med letoma 2001 in 2016 so jih v Avstraliji našteli vsaj 56.

Aborigini so ogenj častili, danes za Avstralce postaja prekletstvo

Dr. **Maja Jurc** z Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete v Ljubljani pa razkrije, da je ob rekordni, v nekaterih predelih celine večletni suši, ki je za seboj pustila obilico suhega goriva, in rekordni vročini, vzroke za katastrofo tolikšnih razsežnosti mogoče iskati tudi v spremenjenih naravnih rastlinskih ekosistemih. »V mediteranskih ekosistemih, kamor sodijo tudi območja Avstralije, ki so zdaj v plamenih, so požari pogosti, zato je okolje nanje prilagojeno. Zmerni požari so del naravnega procesa in so vplivali tudi na razvoj vegetacije. Rastlinske vrste, ki sodelujejo v vzpostavitvi prvotne predpožarne rastlinske združbe, so večinoma prisotne na pogoriščih že v prvih letih po požaru, zato je reintegracija prejšnje rastlinske združbe hiter proces, gozd se hitro obnavlja. Nekatere vrste iglavcev teh območij potrebujejo zmeren ogenj za odpiranje odpadlih storžev in sproščanje semen. Dober primer hitre regeneracije so avstralske vrste endemnega rodu *Banksia*. Kar približno polovico vrst rodu banksij pokončajo talni požari, vendar se hitro regene-

Kakšne bodo posledice za zdravje ljudi, se ne govori prav veliko, jasno pa je, da strupeni dim povzroča raka ter kronične bolezni pljuč in srca. Vrednosti indeksa kakovosti zraka so se v začetku januarja povzpele tudi do 1400, zdravju nevarne so že nad 200.

rirajo iz semena, saj ogenj spodbuja tudi odpiranje olesenelih plodov, ki nosijo seme, in kalitev semena v tleh. Večino Avstralije preraščajo grmišča in travišča, na skrajnem severu uspeva tropski deževni gozd. Večina gozdov je zimzelenih, z značilnimi listavci, na primer evkalipti. Ti gozdovi so zaradi gorljivih eteričnih olj močno požarno ogroženi.«

Ob tem dr. Jurca pomenljivo doda: »Avstralski staroselci, Aborigini, so požare sprejeli kot del 'sanj' in jih znali uporabiti sebi v prid, kar pa ne velja za kolonizatorje. Belci, ki so prišli v Avstralijo, so tam želeli zgraditi novo Anglijo. Več milijonov hektarjev površin so, ne glede na to, da je 95 odstotkov ozemlja Avstralije neugodnih za kakršnokoli kmetijstvo, drastično spremenili, posejali pšenico in druge zahodne poljščine. Poleg tega je Avstralija zelo bogata z rudninami, kot so baker, železo in zlato, ter premogom, to pa ima za posledico ogromno povsem opustošenih in degradiranih površin, kar je ob najbolj vidnih posledicah podnebnih sprememb tudi eden od razlogov za vedno bolj pogoste in obsežnejše požare,« pojasni profesorica.

Pogrom nad živalmi

Škodo za okolje in ekosistem je za zdaj nemogoče oceniti, prav tako ni jasno, kakšne bodo dolgoročne posledice tako uničujočih požarov. Verjetno bodo celo posledice, o katerih danes sploh še ne razmišljamo in se jih ne zavedamo. Na spletu se sicer že pojavljajo fotografije novih poganjkov na pogorelih območjih, ni pa dovolj hrane za vse preživele živali. In če se rastline na pogoriščih hitreje obnavljajo kot v gozdovih po Evropi ali v deževnem gozdu Amazonije, pa ni videti konca slabim novicam in vrtoglavim številkam izgub v živalskih vrstah.

Avstralsko zoogeografsko območje je zaradi od drugih celin izoliranega razvoja znano prav po izredni biodiverziteti favne in flore. »Izjemnost avstralskega živalstva je prisotnost velikega števila vrst sesalcev – vrečarjev, ki tam prebivajo. Najbolj znani med njimi so kenguruji, koale, tasmanski vragi, vombati ter numbati in oposumi, pomembni sta tudi edini vrsti sesalcev, ki ležeta jajca, to so kljunati ježki in kljunaši. S 755 znanimi vrstami, od katerih je 82 odstotkov endemnih, ima

Foto: Reuters

Pogosto je tovrstne požare mogoče samo omejiti, preprečiti njihovo širjenje, tako da se načrtno in nadzorovano požge določene predele, na katerih po tem, ko jih ogenj doseže, ni več ničesar, kar bi gorelo, in se širjenje ognja tako ustavi. Ta strategija je posebej uporabna za zaščito naselij.

ZA NAS DIVJINA, ZA ŽIVALI DOM

Dr. **Teja Brooks Pribac** je Slovenka, Primorka, ki jo je ljubezen popeljala na drug konec sveta, v Avstralijo. Tam je slovenski diplomi iz anglistike in italijanistike dodala še doktorat iz živalskih študij. Je zaprisežena zagovornica pravic živali in veganka, letos bo pri založbi Sydney University izšla njena akademska knjiga, katere glavna tema bo žalovanje živali, v samozaložbi pa bo izdala vegansko kuharico. Živali in narava so njeno življenje, zato še toliko težje spremlja agonijo, ki jo te doživljajo ob ognjeni stihiji v Avstraliji. Teja se v Slovenijo vrača vsako leto.

Dr. Teja Brooks Pribac

Foto: osebni arhiv

Živite v državi, kjer so razmere najhujše, v Novem Južnem Walesu, nedaleč od Sydneyja. Kako ste na lastni koži občutili ognjeno stihijo, ste bili kdaj v neposredni nevarnosti?

Vročega četrtkovega večera v zgodnjem decembru sem dobila sporočilo znanke, ki živi 35 kilometrov zahodno od nas, s prošnjo, ali mi lahko pripelje svoje ovce, ker morajo zaradi bližajočega se ognja takoj zapustiti svoja bivališča. Hkrati z njenim sporočilom mi je namenska aplikacija na telefonu sporočila, da se je požar začel v naši ulici. V naslednjem trenutku so že začela drveti gasilska vozila, poleg njih pa še kup radovednih posameznikov, ki so v tovrstnih primerih posebej nezaželeni. Živimo na robu enega od mestec na t. i. Modrem gorovju zahodno od Sydneyja. Cesta, ki povezuje Sydney z zahodom, se vije po vrhu gorovja, ob njej so posejana manjša mesteca, severno in južno stran gorovja pa krasijo znameniti klifi, soteske in lepi, stari evkalipti. Te naravne danosti pritegnejo ogromno turistov z vseh koncev sveta, kadar zagorijo, pa smo vselej blizu katastrofi, saj so evkalipti zelo gorljivi, območja težko dostopna in gašenje zato močno oteženo. Pogosto je tovrstne požare mogoče samo omejiti, preprečiti njihovo širjenje, tako da se načrtno in nadzorovano požge določene predele, na katerih po tem, ko jih ogenj doseže, ni več ničesar, kar bi gorelo, in se širjenje ognja tako ustavi. Ta strategija je posebej uporabna za zaščito naselij. Tako so pred ognjem obvarovali tudi naše domovanje.

Kakšne pa so trenutne razmere (sredi januarja, op. p.) na območju, kjer živite?

V naši bližini gorita dva velika požara: na severu in na jugu. Tisti na severu je do zdaj uničil vsega skupaj že skoraj milijon hektarjev. Zaradi visokih temperatur, smeri vetra, posebnosti terena in ker med nami in ognjem ni bilo drugih naselij, ampak samo težko dostopen gozd, je ta požar za nas pomenil največjo grožnjo. Približal se nam je na vsega pet kilometrov, kar je bila meja, ki smo jo arbitrarno določili za evakuacijo. Vseeno smo se takrat odločili, da z umikom še malo počakamo, ker je bila napovedana sprememba vremena. Požar južno od nas, ki je do zdaj uničil nekaj čez 300 tisoč hektarjev gozda, se nam je še bolj približal, a ker je bilo med ognjem in nami večje naselje in ker je veter pihal stran od nas, proti Sydneyju, nas je manj skrbelo. Prav veter je omogočil na prvi pogled absurdne razmere, ko so se v Sydneyju dušili zaradi dima, ki ga je povzročil požar, štiri kilometre oddaljen od nas, mi pa smo imeli povsem čist zrak. No, sredi decembra pa je bil zaradi požara severno od nas tudi pri nas zrak popolnoma zasičen z dimom.

Avstralski vsakdan je vsaj zunaj večjih mest večinoma povezan z naravo, posestva so velika, pravzaprav ogromna, na njih praviloma živi veliko živali. Kako toliko zemlje sploh obvarovati?

Avstralska posestva so neprimerljiva z evropskimi, s slovenskimi, kar lahko ponazorim z lastno izkušnjo. Nekoč je bilo posestvo ob cesti naprodaj. Med vožnjo sem opazila tablo agencije, ki ga je prodajala. Po desetih kilometrih vožnje sem opazila spet enako tablo agencije, saj smo se še vedno vozili ob istem posestvu. Naše posestvo je za tukajšnje razmere majhno, vendar pa imamo močvirje, skozi katero teče manjši potoček, gozdiček z evkalipti, imamo tudi manjši pašnik in bazen, dom številnih prostoživečih rac in žab. Zaradi te raznolikosti tu živijo različne vrste prostoživečih avtohtonih in neavtohtonih živali, predvsem ptice. Plazilcev je precej, med njimi so tudi strupene kače. Zaradi požarov imamo letos nekaj vrst ptic, ki jih tu navadno ni in so pri nas našle zatočišče, od sesalcev pa predvsem oposume in valabije, bližnje sorodnike kengurujev.

Okoli nas sicer ni večjih kmetij, nekaj farmskih živali pa vseeno je – koze, ovce, konji, krave, tudi kokoši. Večina ljudi ob požaru teh živali ne bi vzela s seboj. Ko sem vprašala sosedo, kaj namerava s kokošmi, če bo potrebna evakuacija, mi je dejala, da jih bo spustila na prosto. To je seveda boljša opcija, kot jih pustiti zaprte v kokošnjaku, ampak če bi prišel ogenj, te kokoši ne bi imele nobene možnosti za preživetje, zato sva se dogovorili, da bom zanje poskrbela jaz, vzela bi jih s seboj, kamor koli bi pač že šli. Ko gre za farmske živali, bi morali ljudje vsaj podreti kako ograjo, da bi se te lahko bolj prosto gibale in zbežale, če jih že ne morejo vzeti s seboj, a veliko ljudi žal ne naredi niti tega. Če imaš možnost in čas, je priporočljivo na živali s sprejem napisati svojo telefonsko številko, da jih lažje najdejo oziroma vrnejo, če preživijo. To je praksa predvsem pri konjih.

Vi torej vaših živali ob evakuaciji ne bi pustili na posestvu?

Nikakor ne! Imam kombi, v katerem je bilo v kritičnih dneh nekaj kock sena, kontejner z vodo in dovolj prostora za vse naše ovne, ki so bili tudi vsi opremljeni z ovratnicami z imeni in telefonsko številko – za vsak primer. V vozilu smo imeli pripravljeno tudi manjšo potovalko z najnujnejšimi potrebščinami in nekaj hrane. Zgodi se lahko, da so trgovine zaprte ali prazne, saj je dostava zaradi požarov pogosto neredna. Kam

bi šli, pa je odvisno od tega, kje bi gorelo. Imeli smo več možnosti, odločili bi se glede na to, s katere strani bi prihajal ogenj in v katero smer bi bila cesta odprta ali zaprta. Ni bilo vsak dan kritično, a vseeno ves december nismo vedeli, kaj se bo zgodilo v naslednjih minutah in urah.

Kako pa v tej apokalipsi pomagati prostoživečim živalim?
Vsak lahko prispeva že tako, da jim da na voljo vodo in po možnosti tudi hrano na lastnem dvorišču. Obstajajo tudi zbirni centri za suho hrano in druge potrebščine, ki jih ljudje lahko prispevajo. Za reševanje oziroma pomoč živalim v pogorelih gozdovih se morajo reševalci – to so večinoma izurjeni prostovoljci – dogovoriti z gasilci oziroma upoštevati njihova navodila, ker je lahko zelo nevarno, se pa ta območja obišče takoj, ko je mogoče. Poleg reševalcev so na terenu *pro bono* tudi številni veterinarji. Načinov pomoči je ogromno. Moj prijatelj Ray na primer je že tedne na terenu. S strelom omamlja poškodovane kenguruje in druge živali, da jih potem reševalci in veterinarsko osebje lahko odpeljejo do veterinarskih klinik in vrtov ter tam pozdravijo.

Ampak številke umrlih in poškodovanih, močno opečenih živali so ogromne.
Ja, gre za res velike številke, milijarda živali po trenutnih ocenah, in za številne vrste morda to pomeni tudi izumrtje same vrste. Ne morem pa mimo tega, da so te številke vseeno majhne v primerjavi s številom živali, ki jih ljudje namensko ubijemo, predvsem zaradi njihovega mesa in izločkov.

V januarski številki revije Gea ste pisali o tem, da izgubo, smrt in s tem povezano žalost občutijo tudi živali. Družbena omrežja in mediji so polni fotografij in posnetkov prestrašenih kengurujev, koal, vombatov. Kako živali, ki se znajdejo v ognju, reagirajo, koliko razumejo, kaj se dogaja okoli njih?
Ko delaš tečaj za reševalca prostoživečih avtohtonih živali, ti zabičajo, da v avtu, ko rešiš žival in jo prevažaš domov ali k veterinarju, tudi če si kadilec, cigarete nikakor ne smeš prižgati, ker bi žival, ki je že tako pod hudim stresom, doživela še en šok, saj bi mislila, da gre za gozdni požar. Navodilo se mi je zdelo zelo simpatično, ker je tako zelo antropomorfno. Sicer pa – težko je ugibati, koliko oziroma v kakšnem obsegu se živali zavedajo situacije oziroma razumejo, kaj se dogaja.
To, kar mi imenujemo divjina, gozd, narava, je seveda njihov dom, ki ga živali zelo dobro poznajo in so zato pozorne na vsako spremembo, saj gre za življenje in smrt. Ljudje smo tradicionalno na živali gledali kot na bitja, ki imajo sicer instinkte in emocije, a brez sposobnosti razmišljanja, danes pa vemo, da njihovi možgani procesirajo zaznave podobno kot naši, kar jim med drugim pomaga poiskati potencialno najboljšo rešitev za težavo, s katero se srečajo. Določena znanja, poznavanja in prepoznavanja so tako človeku kot živalim prirojena, druga si pridobimo z izkušnjami. Kaj se živalim natančno vrti po glavi, ko vidijo požar oziroma zavohajo dim, ne vemo, je pa že sam dim, sploh če je intenziven, zagotovo anomalija, ki jim takoj vzbudi pozornost. Predstavljam si, da podobno kot ljudje, tudi živali ne bodo kar takoj zapustile svojih teritorijev, saj je vsako takšno dejanje zelo tvegano. Domači okoliš poznajo, vedo, kje poiskati hrano in vodo, poznajo druge živali, ki tam živijo, imajo stvari bolj ali manj pod nadzorom.
S selitvijo se vse to konča in morajo začeti znova, kar je za živali še težje kot za ljudi, saj jih od vsepovsod preganjamo. Tako da mislim, da če res ni nujno, poskušajo živali ostati tam, kjer so doma, če pa ogenj vendarle pride preblizu, se mu bodo poskusile umakniti. Veliko živali omaga tudi zaradi vročine, ravno pred kratkim sem slišala, kako so ptice kar popadale na tla. Verjetno ogromno živali omaga na begu pred ognjem, svoje prispeva tudi pomanjkanje vode, saj so vodni viri zaradi dolgotrajne suše omejeni. Že pred požari je bilo veliko živali žejnih in lačnih.

Pa je sploh mogoče takšno izgubo povrniti? Kakšno bo življenje preživelih živali na pogoriščih brez hrane? Človek se sicer trudi – avstralska vlada naj bi za divje živali namenila hrano v vrednosti več kot 30 milijonov evrov – a za vse je gotovo ne bo dovolj.
Rastlinski svet se izjemno hitro obnavlja, kar je dobra novica tudi za živali. Veliko lahko, kot rečeno, stori tudi človek z nudenjem hrane in vode. Obstaja tudi nekaj premožnejših posameznikov in različnih skupin, ki si neodvisno od požarov prizadevajo za nakup zemlje za prostoživeče živali, saj državna zemlja zanje ni varna. Tam so lahko tarče lovcev, za lov na zasebni zemlji pa je potrebno dovoljenje lastnika. Med drugim se na takšnih posestvih tudi najde nov dom rehabilitiranim živalim, torej živalim, ki jim je, ker so bodisi osirotele ali pa so bile poškodovane, pomagal človek.
Ne smemo pozabiti niti na žuželke, ki niso štete v omenjeno milijardo umrlih živali. Zanimivo, letos poleti pri nas muh praktično ni bilo, pa jih je običajno ogromno. Ko čistim področje, kjer se zadržujejo naši ovni, poleti navadno čez glavo nosim posebno mrežo, da me muhe ne ovirajo. Letos sem si jo nadela zgolj trikrat, pa čistim vsak dan! Tudi ko ni bilo dima, jih ni bilo veliko. Požari so gotovo vplivali tudi na druge insekte in na celotno prehranjevalno verigo, ki sloni na njih. Vseh razsežnosti in posledic požarov gotovo še ne poznamo.

Pa se jih zavedamo? Ste si vi, ki ste živalim posvetili svoje življenje, živite tako rekoč z njimi, deloma pa tudi za njih, mislili, da boste kdaj priča takšni tragediji?
Povsem iskreno povedano, ne verjamem, da se lahko v celoti zavedamo razsežnosti, preveč tragično je vse skupaj. To ni nujno slabo, saj se moramo nekako zaščititi, da ostanemo konstruktivni in ne obupamo. Ljudje so prestrašeni, šokirani, prijetno presenečeni nad medsebojno pomočjo, ki so si jo ljudje v tej stiski ponudili, so pa tudi jezni. Jezni, ker se ni več naredilo za preprečitev te katastrofe, in seveda jezni, da imamo tako otročjega in nesposobnega premierja.
Etično in intelektualno edino sprejemljivo bi bilo, da bi takšne dogodke uporabili za to, da stopimo skupaj in poskusimo pomagati, kjer je mogoče, ter iskati rešitve, da bi podobne katastrofe v prihodnosti preprečili. A občutek imam, da bodo na koncu v boju za politične točke vsi krivdo valili drug na drugega in se bo še naprej ohranjal *status quo*. Manjka nam zrelosti. In pa pravih voditeljev. Če se spomnimo slovenske razprave okoli vprašanja čutečnosti živali: ali je to v naši dobi sploh vprašanje? In ali res lahko nekdo brez sramu nasprotuje uradni potrditvi dejstva njihove čutečnosti na podlagi strahu, da ne bo več mogel jesti hrenovk ter piti jutranje kave z mlekom?

Avstralija tudi najbolj pestro favno plazilcev med vsemi državami. Obsežni požari bodo kljub prizadevanjem varstvenih biologov močno prizadeli vse žive organizme območja, mnogi med njimi so že pred tem spadali med ogrožene vrste. »Kakšen je dosedanji vpliv uničujočih požarov na živalske in rastlinske populacije, je težko vprašanje, a po ocenah profesorja z Univerze v Sydneyju Chrisa Dickmana naj bi v požarih samo do konca lanskega leta poginilo okoli 480 milijonov divjih živali. A tudi ta številka še zdaleč ni popolna, saj vključuje le sesalce, plazilce in ptice, ne pa tudi žuželk, drugih členonožcev, gliv, bakterij in drugih vrst,« pojasnjuje dr. Maja Jurc. Ogrožene pa so tudi živali, ki bodo ognjeni pekel preživele, njihovo življenjsko okolje je namreč v precejšnjem obsegu uničeno, zato se za preživele živali na pogoriščih začenja nov boj, boj za preživetje.

Večno vprašanje: kdo je kriv

Za znanstvenike dvomov ni, tako hudi požari so tudi posledica podnebnih sprememb. Zemlja se segreva, zato so temperature vedno višje, ponekod so poplave, drugje suše. »Seveda požar običajno zaneti človek, na primer z odvrženo cigareto, z uporabo odprtega ognja, velikokrat kje zagori po padcu daljnovoda ali pa ogenj zaneti iskra izpod koles vlaka, tu so še namerni požigi. Ampak če ni suše, če je v zemlji dovolj vode, tudi goriva za ogenj ni,« trditve tistih, ki zanikajo podnebne spremembe, zavrne dr. Zaplotnik.
Opozori še na eno, pogosto žal prezrto dejstvo – tako hudi požari niso le posledica podnebnih sprememb, so tudi eden od vzrokov za njihovo poglabljanje. »Bolj ko gori, močnejši so konvekcijski tokovi in višje ponese gorljive snovi, ki nastanejo pri požarih. Te snovi so trdi delci, aerosoli, med njimi črni ogljik, ki absorbira neposredno sončno sevanje in segreva ozračje. Hkrati pa se sprošča tudi ogljikov dioksid, ki je v kombinaciji z naraščajočo količino vodne pare v toplejšem zraku najmočnejši povzročitelj podnebnih sprememb. V tokratni avstralski požarni sezoni se je samo do sredine januarja sprostila takšna količina ogljikovega dioksida, kot ga Avstralija z vso svojo industrijo vred spusti v ozračje v vsem letu! Če gozd in tla nista sposobna absorbirati sproščenega ogljikovega dioksida, gre za t. i. pozitivno povratno zanko, tj. višje temperature, več izhlapevanja, več požarov, več ogljikovega dioksida v zraku – in krog je sklenjen,« je jasen dr. Zaplotnik. A dokler to ne bo jasno tudi glavnim odločevalcem, politikom, ki pa so v resnici le lutke v rokah svetovnih multinacionalk, največjih, najbolj vplivnih in hkrati tudi najbolj umazanih in ubijalskih industrij sveta, sprememb ne bo.

Poleg reševalcev so na terenu *pro bono* tudi številni veterinarji.
Foto: Reuters

Je ogrožena tudi Evropa? Lahko tako zagori tudi Slovenija?

Ne le, da je mogoče, skoraj gotovo je, da bo Slovenija v prihodnosti vse bolj požarno ogrožena. Ne sicer letos ali drugo leto, v prihodnosti pa gotovo. »Modelni scenarij podnebnih sprememb, v katerem sta bila uporabljena le dva vhodna podatka – realna predpostavka, da se ozračje segreje za 2 °C ter da je padavin za 200 milimetrov na leto manj, kot jih je sedaj – je pokazal, da se bo geografska razporeditev 13 gozdnih vegetacijskih tipov s spreminjanjem parametrov podnebja spreminjala kar skoraj na polovici vseh naših gozdnih površin. Tam lahko pričakujemo v prihodnosti obsežnejše požare, zlasti v gozdovih Notranjske, Krasa in Primorske. V drugih gozdnih združbah pa obsežnejših požarov ni pričakovati,« zaključi dr. Maja Jurc. Ja, Avstralija se nam morda res zdi na koncu sveta, a ne pozabimo – podnebne spremembe in z njimi povezane okoljske težave ne poznajo meja. ■

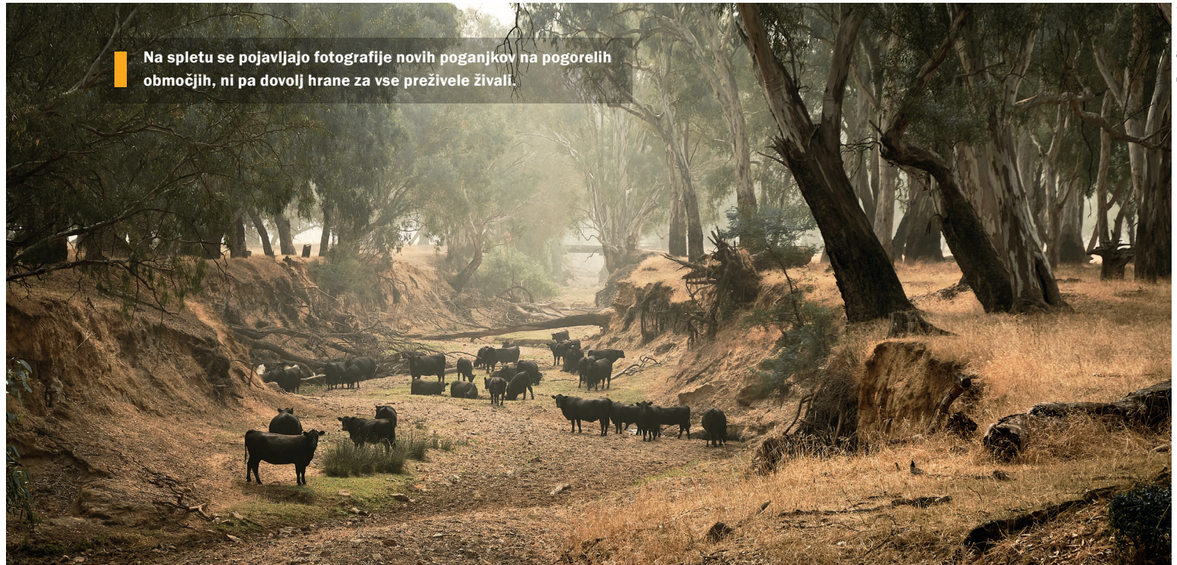
Na spletu se pojavljajo fotografije novih poganjkov na pogorelih območjih, ni pa dovolj hrane za vse preživele živali.
Foto: Shutterstock